

POSTANOWIENIE

Dnia 26 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania W.K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Białymstoku

o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 26 września 2023 r.,

na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 14 kwietnia 2022 r., sygn. akt III AUa 63/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

D.S.

UZASADNIENIE

Decyzją z 28 lutego 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku stwierdził, że W.K., jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, nie podlega od 3 stycznia 2017 r. obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu.

Wyrokiem z 26 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił, iż W.K. - jako osoba prowadząca działalność gospodarczą - od 3 stycznia 2017 r. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Białymstoku na rzecz W.K. kwotę 180 zł tytułem kosztów zastępstwa

procesowego. W ocenie Sądu Okręgowego z faktu czasowej niezdolności ubezpieczonego do wykonywania działalności gospodarczej nie można wyprowadzać wniosku, że pozorował on jedynie prowadzenie działalności gospodarczej. Sąd I instancji zwrócił uwagę, że odwołujący nie rozpoczął prowadzenia działalności gospodarczej od stycznia 2017 r., ale znacznie wcześniej, gdyż od listopada 2014 r. i - jak wskazano w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji - istnienie po stronie ubezpieczonego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym było przedmiotem kontroli przez ZUS Oddział w Siedlcach Inspektorat w S. w 2015 r., a wyniki postępowania sprawdzającego potwierdziły istnienie tytułu do podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. Na rozwinięcie działalności W.K. otrzymał dofinansowanie w kwocie 21.000 zł oraz nabył narzędzia i urządzenia. W tej sytuacji nie jest uprawnione stwierdzenie, że pozorował on prowadzenie działalności gospodarczej.

Wyrokiem z dnia 13 czerwca 2019 r. sygn. akt. III AUa 68/19 Sąd Apelacyjny w Lublinie zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Ustalił, że W.K. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą od 3 stycznia 2017 r. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu. Od wyroku wnioskodawca wniósł skargę kasacyjną.

Wyrokiem z dnia 15 grudnia 2022 r. Sąd Najwyższy w sprawie, sygn. akt III USKP 94/21, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wyroku Sąd Najwyższy wskazał, że inna ocena dowodów w systemie apelacji pełnej jest całkowicie dopuszczalna. Wskazał jednak na konieczność wyjaśnienia przez Sąd II instancji, które z dowodów uwzględnionych przez Sąd I instancji i dlaczego zostały ocenione przez Sąd odwoławczy odmiennie oraz w jaki sposób ta odmienna ocena wpływa na rekonstrukcję ustaleń faktycznych.

Po ponownym rozpoznaniu apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Białymstoku od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Siedlcach z dnia 26 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie, wyrokiem z 14 kwietnia 2022 r., oddalił apelację oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Białymstoku na rzecz W.K. kwotę 480 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia

faktyczne Sądu I instancji. Ustaleń tych organ rentowy w środku zaskarżenia skutecznie nie zakwestionował, ograniczając się do postawienia ogólnego zarzutu sprzeczności ustaleń ze zgromadzonym materiałem oraz zarzutu dowolnej oceny przeprowadzonych dowodów. W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji dokonał oceny zgodnie zasadą swobodnej oceny dowodów, określonej w treści art. 233 § 1 k.p.c. Na tej podstawie Sąd ten, w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny, rozważył materiał dowodowy jako całość, dokonując wyboru określonych środków dowodowych i ważąc ich moc oraz wiarygodność, odniósł je do pozostałego materiału dowodowego. Sąd Apelacyjny stwierdził, że środek zaskarżenia ma charakter wyłącznie polemiczny i nie może stanowić podstawy do wzruszenia poczynionych przez Sąd I Instancji ustaleń faktycznych.

W skardze kasacyjnej z dnia 15 czerwca 2023 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 kwietnia 2022 r., zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.) - obowiązującego w spornym okresie - poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że W.K. od 3 stycznia 2017 r. prowadził działalność gospodarczą pomimo tego, że nie uczestniczył w obrocie gospodarczym w sposób zawodowy, zorganizowany i ciągły, z zamiarem osiągnięcia zysku. Wnioskodawca wykonywał usługi okazjonalnie, gdy znajomy go poprosił. Nie poszukiwał klientów. Nie zakupił żadnych materiałów do wykonania usług, a koszty działalności stanowiły jedynie składki na ubezpieczenie społeczne. Nie ponosił żadnego ryzyka związanego z prowadzoną działalnością, bowiem otrzymywał wynagrodzenie w zależności od wykonanych okazjonalnych usług. Deklarowane przez W.K. prowadzenie działalności gospodarczej nie było nakierowane na chęć osiągnięcia zysku, skoro osiągnął wynagrodzenie, które nie pozwalało nawet na pokrycie należności z tytułu składek od zadeklarowanej podstawy wymiaru. Ponadto ze względu na stan zdrowia ubezpieczonego, wnioskodawca nie miał żadnych stałych zleceń i nie poszukiwał klientów, a sporadyczne jednorazowe usługi były wykonywane okazjonalnie. Tym samym nie

można mówić o ciągłości, która jest niezbędnym elementem prowadzenia działalności gospodarczej;

- art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 11 ust.2, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 423 ze zm.) poprzez błędne przyjęcie, iż ubezpieczony podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 3 stycznia 2017 r. z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, w sytuacji gdy okazjonalnie wykonywał umowy cywilne, do których mają zastosowanie przepisy o zleceniu (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o s.u.s.). Działalność deklarowana przez wnioskodawcę nie spełniała ustawowo określonych cech wymaganych do uznania danej aktywności za działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej obowiązującej w spornym okresie, w tym przede wszystkim nie miała charakteru zarobkowego ani nie była prowadzona w sposób zorganizowany i ciągły. Wnioskodawca nie ponosił ryzyka związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej skoro nie pokrywał żadnych kosztów związanych z wykonywaniem usług.

Skarżący zarzucił także zaskarżonemu orzeczeniu naruszeniu przepisów postępowania mogących mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: przepisu art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. oraz 391 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie dowodów wskazujących na brak zorganizowania, ciągłości oraz nakierowania na osiągnięcie zysku stanowiących istotne elementy determinujące prowadzenie działalności, co skutkowało bezpodstawnym przyjęciem, że wnioskodawca podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od 3 stycznia 2017 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Podnosząc powyższe zarzuty strona skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie oraz o zasądzenie od W.K. na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Uzasadniając wniosek o przycięcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), sprowadzające się do udzielenia odpowiedzi na pytanie: „Czy w świetle przepisu art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.) (obowiązującej do dnia 29 kwietnia 2018 r.) oraz art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. prawo przedsiębiorców (obowiązującej od 30 kwietnia 2018 r.), podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej osoba, wpisana do CEIDG, która po długotrwałej niezdolności do pracy skutkującej niemożnością dalszego korzystania z zasiłków chorobowych, zgłasza prowadzenie działalności gospodarczej do dnia nabycia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych, pomimo że zaprzestała uczestnictwa w obrocie gospodarczym w sposób zawodowy, zorganizowany i ciągły, z zamiarem osiągnięcia zysku, a deklarując podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej z maksymalną podstawą wymiaru składek zmierzała do uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego, na które w tej wysokości nie mogłaby liczyć zgłaszając się do ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania umowy o świadczenie usług, bowiem podstawa wymiaru składek byłaby ustalona w oparciu o osiągnięty, a nie deklarowany przychód (art. 18 ust. 3 w zw. z ust. 1 - umowa zlecenia; art. 18 ust. 6 ustawy o s.u.s.- prowadzenie działalności gospodarczej).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wywiedziona w niniejszej sprawie nie kwalifikuje się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie należy przypomnieć, że skarga kasacyjna podlega badaniu (na etapie przedsądu) w zakresie spełnienia przez nią warunków formalnych. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność

postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. do czterech ma, w konsekwencji, zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie, nawet takiej, w której prawomocne orzeczenie zostało wydane w warunkach błędu w subsumpcji, czy też wyniku wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym bowiem razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a jego zadaniem nie jest przecież dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w niniejszej sprawie oparty został na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Przypomnieć więc należy, że za istotne zagadnienie prawne, w rozumieniu art. 398⁹ § 1 k.p.c., uznaje się zagadnienie dotychczas niewyjaśnione i nierozwiązane w orzecznictwie, a więc cechujące się nowością i którego rozstrzygnięcie może sprzyjać rozwojowi prawa. W utrwalonym orzecznictwie przyjmuje się, że powołanie się na tę okoliczność wymaga, obok sformułowania tego zagadnienia, także przytoczenia związanych z nim konkretnych przepisów prawnych oraz wskazania, dlaczego jest ono istotne, jak również przedstawienia argumentacji wskazującej na rozbieżne oceny prawne. Skarżący ma zatem obowiązek nie tylko sformułować samo zagadnienie, ale także - w uzasadnieniu wniosku - przedstawić odpowiednią jurystyczną argumentację wskazującą na dopuszczalność i celowość rozwiązania problemu prawnego w sposób preferowany przez skarżącego, a odmienny od sposobu rozstrzygnięcia tego problemu przy wykorzystaniu zapatrywań wyrażonych przez sąd drugiej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z: 10 maja 2001 r., II CZ 35/01,

OSNC 2002 nr 1, poz. 11; 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999; 16 lutego 2023 r., III USK 401/22, Legalis nr 2925287). Tym obowiązkom strona skarżąca nie podołała. Rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy zagadnienia prawnego wskazanego we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie może przy tym się sprowadzać do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2023 r., III USK 44/22, Legalis nr 2877720).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że podstawą do powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego z mocy art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej jest faktyczne wykonywanie działalności pozarolniczej (art. 13 pkt 4 tej ustawy), w tym działalności gospodarczej, czyli rzeczywiste podjęcie i prowadzenie działalności zarobkowej, wykonywanej w sposób zorganizowany i ciągły (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 25 listopada 2005 r., I UK 80/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 309; z 14 września 2007 r., III UK 35/07, LEX nr 483284; z 18 lutego 2009 r., II UK 207/08, LEX nr 736738; z 19 lutego 2009 r., II UK 215/08, LEX nr 736739; z 19 lutego 2010 r., II UK 186/09, LEX Nr 590235; z 22 lutego 2010 r., I UK 240/09, LEX nr 585723; z 18 listopada 2011 r., I UK 156/11, LEX nr 1102533 i z 25 stycznia 2017 r., II UK 621/15, LEX nr 2248732). Poglądy te zaaprobowano w doktrynie, wskazując, że właściwości cechujące działalność gospodarczą, które powinny występować łącznie, to działanie stałe, nieamatorskie, nieokazjonalne, z elementami organizacji, planowania i zawodowości rozumianej jako fachowość, znajomość rzeczy oraz specjalizacja (por. B. Gudowska (w:) B. Gudowska, J. Strusińska-Żukowska (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Warszawa 2014, s. 138 i n., por. także D. Mróz-Krysta, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 18 listopada 2011 r., I UK 156/11, LEX/el. 2015, K. Stępnicka, Prowadzenie działalności gospodarczej jako tytuł podlegania

ubezpieceniom społecznym. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 5 października 2017 r., I UK 395/16, LEX/el. 2018, K. Antonów, Kompetencje ZUS w zakresie weryfikacji prowadzenia działalności gospodarczej oraz deklarowanej podstawy wymiaru składek z tego tytułu, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2021 nr 2, s. 3-12).

W praktyce orzeczniczej odnoszono się także do poszczególnych aspektów wykonywania działalności gospodarczej, mających znaczenie dla ustalenia istnienia tytułu ubezpieczenia społecznego z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej. Nie stanowi natomiast działalności gospodarczej działalność wykonywana okresowo i sporadycznie (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 19 marca 1991 r., II SA 898/90, ONSA 1992 nr 3-4, poz. 58 oraz z 17 września 1997 r., II SA/Wa 1089/96, Pr. Gosp. 1998 nr 1, s. 32), a także jeśli nie jest ona prowadzona w celu osiągnięcia dochodu (zarobku) rozumianego jako nadwyżka przychodów nad poniesionymi kosztami. Istotą działalności gospodarczej jest jej prowadzenie w sposób ciągły i zorganizowany, na własny rachunek i ryzyko przedsiębiorcy. Działalność taka nie może mieć charakteru przypadkowego, a zatem nieuprawnione jest twierdzenie, że wykonywana jest wyłącznie wówczas, gdy przedsiębiorca świadczy konkretną usługę. Prowadzenie działalności gospodarczej polega bowiem tak na stworzeniu odpowiednich warunków do jej wykonywania, składaniu ofert, oczekiwaniu na zamówienie, jak i na faktycznym wykonywaniu zleconej pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 27 stycznia 2021 r., II USKP 5/21, Legalis nr 2530299 i z 11 lutego 2021 r., II USKP 21/21, Legalis nr 2532319).

Należy przy tym podkreślić, że ocena, czy w okolicznościach konkretnej sprawy działalność gospodarcza rzeczywiście jest wykonywana, należy zasadniczo do sfery ustaleń faktycznych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 października 2017 r., I UK 395/16, Legalis nr 1695646; z 10 maja 2017 r., I UK 184/16, Legalis nr 1611979; z 22 lutego 2010 r., I UK 240/09, Legalis nr 325808 i z 21 kwietnia 2021 r., II USKP 43/21, Legalis nr 2612882). W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny ustalił, akceptując w tym zakresie ustalenia dokonane przez Sąd I instancji, że ubezpieczony prowadził działalność gospodarczą i nie może być mowy o pozorności podejmowanych przez niego działań w tym zakresie. Powołał się przy tym na konkretne dowody przeprowadzone w toku postępowania. Zgodnie

natomiast z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy jest związany dokonanymi przez sądy (orzekające w niniejszej sprawie) ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Oznacza to niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość wyroku Sądu II instancji polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów również we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Także zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące naruszenia prawa materialnego, mające w istocie charakter polemiki z ustaleniami faktycznymi i dokonaną przez te sądy oceną stanu faktycznego – tak jak to ma miejsce w niniejszej sprawie - nie mogą stanowić podstawy skargi kasacyjnej, ani jej przyjęcia do rozpoznania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 sierpnia 2022 r., I CSK 664/22, Legalis nr 2739699; postanowienie Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2023 r., II PSK 58/22, Legalis nr 2909745).

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

D.S.

[a!]